עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ה:
פג ב מיי' שם הל"ו:

תורה אור השלם

1. וְאִם הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: ויקרא כז טו

שינויי נוסחאות

א] אִיתְּמַר בה (ש"מ) **ב]** אימר בה ל"ק, ועיין רש"ש, **ג]** וימיר. ס"א א"נ נתכפר (ש"מ) **ד]** אביי הדין קא מיבעי' ליה אי קדושה (ש"מ) **ה]** וחיללו על אחר אי גוף אחר (ש"מ), ועיי' רש"ש. **ו]** צ"ל המיר והומס וכו' (מרא"כ) **ז]** אע"ג דקאים באותה קדושה (ש"מ) **ח]** גוף אחר כיון (ש"מ) **ט]** זה הראשון לעולה (ש"מ) **י]** אע"ג דקדושה אחרת היא כיון (ש"מ) **יא]** והומס וחיללו על אחר והוסיף עליו חומש ונתכפר [וכצ"י אחר והוסיף עליו חומש וחללו על חבירו] (ש"מ) צ"ל והוסיף עליו חומש וחיללו על אחר מהו שיוסיף עליו חומש ותכפר באשם וכו' (ח"נ) **יב]** על אחר (צ"ק) **יג]** והוסיף חומש מהו שיחזור ויוסיף חומש נתכפרו. (צ"ק) **יד]** והוסיף עליו חומש א"נ נתכפר באשם (ש"מ) **טו]** ניבעי הומם וחיללו על אחר אי גוף אחר באותה קדושה לא ניבעי ונתכפר ור' אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה הומם וחיללו על אחר והוסיף עליו חומש והומם וחזר והומס (ש"מ) **טז]** צ"ל אי ב' גופין וקדושה אחת לא תיבעי ונתכפר ור' אביו חדא מגו חדא מיבעי ליה הומס וחיללו, וכו' מי אמרינן באשם קא הוא דאינו מוסיף אבל וכו' (ח"נ) **יז]** הוא דאינו מוסיף חומש אבל (ש"מ) **יח]** קדושה מוסיף תיבת אין נמחק (ש"מ) **יט]** אחר ואבד אותו אחר ונתכפר באחר שהביא מעדרו ואח"כ נמצא זה והשאר נמחק (ש"מ) **כ]** צ"ל נדבת יחיד (מרא"כ) **כא]** מהו שימיר בו (ש"מ) **כב]** הד"א ל"ק **כג]** קדושה הוה (ש"מ) **כד]** הוא אינו יכול להחזיר ולהמיר בו או דלמא כיון דקדושה אחריתי הוא דמעיקרא אשם והשתא עולה חוזר וממיר דס"ד דר' אבין חדא בעיא הוא דמספקא (ש"מ) **כה]** וכיון דמספקא ליה לאביי להכי כו'. (צ"ק) **כו]** נ"א אין ממירין בו דהא המיר בו חד זימנא או דלמא כיון דב' קדושות הוא דכי המיר פעם אחת הוי אשם והשתא הוי עולה ממירין בו וכיון דבחד גופא נמי מספקא ליה כו' **כז]** ע' ח"נ וגרסתו. **כח]** אינו מימר משום דבההיא קדושה אימר בה חדא זימנא ואינו מימר בה. (צ"ק) **כט]** רש"ק מ"ז ועיין ביעב"ץ וברש"ש דאין צריך להגיה **ל]** וכצ"י אחר ואת"ל משום דבההיא קדושה הא אתמיר בה הומר בה פעם אחרת שני גופין ושתי קדושות מהו כגון אם אבד שני זה ומתכפר באחר כצ"ל (ש"מ) **לא]** כגון אם אבד (ש"מ) **לב]** צ"ל ונתכפר (דבנ"ח מרא"כ) **לג]** מימר לישנא אחרינא (ש"מ) **לד]** הס"ד ואח"כ ד"ה ל"א בירושלמי. (צ"ק) **לה]** אלא אבד ונתכפר (ש"מ) **לו]** תיבת ליה נמחק (ש"מ) **לז]** צ"ל גוף אחר. (מרא"כ) **לח]** דלהאי לישנא אות ו' נמחק (ש"מ) **לט]** אחת טפי תיבת חדא נמחק (ש"מ) **מ]** הומס ומחללו (ש"מ) **מא]** צ"ל לחדא. (צ"ק) **מב]** דהאי. בכאן היה הגהה ונתחק וחבל על דאבדין. ובכ"י אחר דהאי מעייל תותי דהאי לא מחדש בה מידי וכו' (ש"מ) **מג]** צ"ל לאו הקדש. (צ"ק) **מד]** הקדש ראשון קרינא תיבת שני נמחק (ש"מ) **מה]** קודס שאבד או לא אבדו והפריש וכו' (ש"מ) **מו]** צ"ל כגון שנאבד השני (מרא"כ)

והומם וחללו על אחר ונתכפר באשם אחר וניתק לעולה מהו שימיר בו אמר אביי מאי קא מיבעיא ליה אי ב' גופים וקדושה אחת תיבעי ליה בלא מתכפר אי ב' קדושות וגוף אחד תיבעי ליה בלא הומם ור' אבין חדא מגו חדא קמיבעיא ליה ואם תימצי לומר שני גופין וקדושה אחת לא משום דבההיא קדושה הא (א) [ב] איתמר בה חדא זימנא שני גופין ושתי קדושות מהו תיקו לישנא אחרינא בעי ר' אבין לרבי יוחנן דאמר אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחללו על אחר מהו שיחזור וימיר (ג) נתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה מהו שיחזור וימיר אמר אביי (ד) הי קא מיבעיא ליה קדושה אחרת באותו הגוף לא ניבעי הומם וחללו (ה) באחר אי גוף אחד באותה קדושה לא ניבעי נתכפר באשם אחר ורבי אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה (ו) הומם (א) וחללו על אחר מהו שיחזור וימיר מי אמרינן באשם ראשון הוא דאין חוזר וממיר אבל בגוף אחד אע"ג (ז) דקדיש אותה קדושה חוזר וממיר או דלמא כל באותה קדושה אין חוזר וממיר ואם תימצא לומר הדין גוף (ח) אחד כיון דבאותה קדושה קאים אין חוזר וממיר אלא נתכפר באשם אחר וניתק זה (ט) ראשון לעולה מהו שיחזור וימיר בו מי אמרינן כי אין ממיר [א] וחוזר וממיר הני מילי אותו הגוף באותה קדושה אבל אותו הגוף בקדושה אחרת חוזר וממיר או דלמא אף על (י) קדושה אחרת כיון דאותו הגוף הוא אין חוזר וממיר תיקו: (א) א"ר יהושע בן לוי (א) הקדש ראשון מוסיף חומש ואין הקדש שני מוסיף חומש אמר רב פפא מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי אמר קרא (1) ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית מקדיש ולא המתפים בעי רבי אבין הפריש אשם להתכפר בו והומם (יא) והוסיף עליו חומש וחללו (ב) [ב] (יב) חבירו ונתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה (ב) מהו שיוסיף עליו חומש אמר אביי מאי קא מיבעיא ליה אי שני גופין וקדושה אחת קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא נתכפר אי שתי קדושות וגוף אחד קא מיבעיא ליה תיבעי בלא הומם ורבי אבין חדא מגו חדא קמיבעיא ליה אם תימצא לומר שני גופין וקדושה אחת לא משום דבההיא קדושה איתוסף בה חדא זימנא חומש שני גופין ושתי קדושות מאי תיקו לישנא אחרינא בעי רבי אבין הפריש אשם להתכפר בו והומם וחללו על אחר [ג] והוסיף (יג) (יד) חומש [ד] נתכפרו באשם אחר וניתק זה לעולה מהו שיוסיף עליו חומש אמר אביי [ה] הדין קא מיבעיא ליה אי קדושה אחרת באותו הגוף קא מיבעיא ליה לא ניבעי (טו) ליה הומם (טז) אי גוף אחד באותה קדושה כו' וחללו על אחר מהו שיוסיף עליו חומש מי אמרי' באשם קמא (ג) [ו] הוא (יז) דמוסיף אבל בגוף אחד אע"ג דקאים באותה קדושה (יח) [ז] [אין] מוסיף חומש או

בעי רבי אבין לדברי האומר כו'. ויש בספרים ב' לשונות ורש"י פירש לשון שני של ירושלמי וכללא דמילתא היכא דהומס וחיללו על אחר ונתכפר באשם אחר פירוש (מו) כגון שנאבד הראשון ואח"כ נמצא וניתק הוא לעולה זהו שני גופין ושתי קדושות הומס וחיללו על אחר ולא נתכפר באשם אחר זהו שני גופין וקדושה אחת לא הומס אלא נתכפר באשם אחר וניתק זה לעולה כגון שנאבד ואחר כך נמצא אחר שנתכפר באשם אחר זהו שתי קדושות וגוף אחד וללשון שני ונתכפר באשם אחר רוצה לומר א"נ נתכפר וב' בעיות הן וכן גבי מוסיף חומש יש שתי לשונות כי הכא:

והומס. הראשון: **וחיללו על אחר** (יט) **ונתכפר באשם אחר.** (ד) אחר שאבד אשם שני זה שחילל הראשון עליו ונתכפר באחר ואח"כ נמצא זה: **וניתק לעולה.** דאשם שכיפרו בעליו באחר סתמיה לשם עולה (כ) נדבת לבור קאי דהיינו מן המותרות דמדרש יהוידע הכהן בפ' ולד חטאת (לקמן דף כג.): **מהו** (כא) **שימירו בו.** מי אמרינן כיון דמכח קמא אתא אין ממירין בו דהא המיר בראשון או דלמא כיון דגופא אחרינא הוא וקדושה אחריתי היא דכי המיר בקמא הוה אשם והאי הוה עולה הלכך ממירין: **אי שני גופין וקדושה אחת.** מיבעיא ליה דמי אמרינן כיון דגופא אחרינא הוה מימר או דלמא כיון דקדושה אחת היא לא מימר (כב): אי הכי מיבעיא ליה **תיבעי ליה בלא נתכפר.** דהכי איבעי ליה למימר הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומס הראשון וחיללו על אחר מהו שימיר בזה האחר כיון דגופא אחרינא הוא מימר או דלמא כיון דמכח קמא אתא וחדא קדושה (כג) דקמא הוה אשם והאי נמי אשם לא מימר ולמה לי למימר נתכפר באחר: **ואי ב' קדושות וגוף אחד.** קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומס וחיללו והכי ליתני הפריש אשם והמיר בו ואבד הראשון ונתכפר באשם אחר שהפריש מעדרו ונמצא הראשון וניתק לעולה דהוה ליה גוף אחד ושתי קדושות מהו מי אמר כיון דחד (ה) גופא הוא (כד) (כה) (כו) דמספקא ליה ולהכי קא מתמה אמאי קתני תרתי (כז): **חדא מגו חדא.** כלומר אם תמצא לומר קאמר וחדא בעיא היא והכי קאמר הפריש אשם והמיר בו והומס וחיללו דהוה ליה האי (ו) גוף שני וקדושה אחת מהו: **ואם תימצי לומר.** הכא כיון דקדושה אחת היא אינו מימר (כח) (כט) (משום דבההיא קדושה) איתמר (ז) בה ואינו מימר בה פעם אחרת (ל): **שני גופין ושתי קדושות מהו.** כגון (לא) אבד שני זה (לב) (ח) מתכפר באחר ושני ניתק לעולה כשנמצא מהו כיון דהשתא שני הוא וקדושה אחרת היא מימר או דלמא סוף סוף מכח קמא אתא ואינו מימר. (לג) (לד) בלישנא אחרינא ירושלמי גרסי' לה ותרתי קבעי הפריש אשם והמיר בו והומס וחיללו על אחר מהו שימיר בו דהוי ליה שני גופין וקדושה אחת ומספקא ליה כדפרישית בלישנא דלעיל או שלא הומס אלא (לה) (אם) נתכפר באחר וניתק זה לעולה כשנמצא והוה ליה שתי קדושות וגוף אחד מהו שימיר ופירושא כדפרישית: **אמר** (לו) **(ליה) אביי הדין קמיבעיא.** אי זו מהן הויא עיקר שאלתו אי קדושה אחרת באותו הגוף כו' כדפרישית (ט) דהיינו גוף אחד ושתי קדושות לא ניבעי הומס וחיללו כו' ורבי אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה ואת"ל קאמר. והשתא להאי לישנא לא בעי מידי משני גופים ושתי קדושות אלא ה"ק אם תימצי לומר (לז) גוף אחד באותה קדושה כו' (לח) ולהאי לישנא חשיב שני גופין וקדושה אחת (לט) חדא טפי משתי קדושות וגוף אחד: **ואין הקדש שני מוסיף חומש.** [ח] והיינו הקדש שני כגון שהומס הראשון וחיללו על אחר והוי האי אחר הקדש שני ואם הומס (מ) וחיללו אינו מוסיף עליו חומש ותמורה נמי הויא הקדש שני: **הפריש אשם להתכפר בו כו'.** כדלעיל דהוו להו שני גופים ושתי קדושות מהו: **מאי קא מיבעיא ליה.** לרבי אבין דסלקא אדעתין דבעיא דר' אבין לאו שני גופין ושתי קדושות בעי אלא בתרי מילי פליג מילתיה דקמייתא הוו שני גופין וקדושה אחת ואידך נתכפר באשם אחר כלומר שלא הומס הראשון אלא שאבד ונתכפר באחר ונמצא זה וניתק לעולה דהוו להו שתי קדושות וגוף אחד מהו הלכך פריך אביי הי מינייהו עיקר בעיא דר' אבין ליבעי (מא) להדיא ולישמע אידך מינה: **אי שני גופין וקדושה אחת קמיבעיא ליה תיבעי ליה בלא נתכפר.** באחר אלא הומס הראשון וחיללו והוסיף עליו חומש דחומש לא שייך בקדשי מזבח בלא מום דהא תם לא נפיק לחולין והומס האי שני מהו כלומר מי אמרינן כיון דקדושה אחת היא אינו מוסיף בה חומש אחרינא או דילמא כיון דב' גופין נינהו מוסיף בה חומש וכי אמר ר' יהושע הקדש שני אינו מוסיף ביה חומש כגון מתפיס בעל מום לבדק הבית וחיללו בבעל מום אחר (מב) דהאי לא מחדש בה מידי אבל הכא דמתפיס תם בבעל מום דהאי חזי למזבח (מג) הקדש (מד) שני קרינן ביה דההוא קמא לא חזי אלא לדמי והאי חזי למזבח וקדושה חדשה היא: **אי שתי קדושות וגוף אחד מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומס.** קודס שאבד (מה) אלא אבד והפריש אחרת ונתכפר בו ונמצא הראשון וניתק לעולה מהו מי אמרינן הקדש שני הוא שהרי נתכפר באחר וזה טפל לו ואם הומס ובא לחללו לא יוסיף עליו חומש או

מסורת הש"ס

א) ב"מ נד.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה הומס והדומר וחללו: **(ב)** שם בעי ר' אבין וכו' וחללו על חבירו: **(ג)** שם מי אמרינן באשם קמא הוא דאינו מוסיף וכו' באותה קדושה מוסיף: **(ד)** רש"י ד"ה והומס וכו' באשם אחר שאבד כצ"ל ותיבת אחר נמחק: **(ה)** ד"ה ואי ב' קדושות וכו' כיון דחד גופא ושתי קדושות הוא דמספקא ליה: **(ו)** ד"ה חדא וכו' דהוה ליה האי שני גופים וקדושה: **(ז)** ד"ה ואם תימצי וכו' משום דבההיא קדושה איתמר בה הומר בה פעם אחת הס"ד: **(ח)** ד"ה שני גופין וכו' ומתכפר וכו' ואינו מימר לישנא אחרינא בירושלמי: **(ט)** ד"ה א"ל אביי וכו' כדפרישית בלא חילול דהיינו גוף וכו' וקדושה אחת טפי כצ"ל ותיבת חדא נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וחוזר וממיר ה"מ אותו הגוף. נ"ד אלא משום סיפא נקט לה: **[ב]** שם וחללו חבירו. מלת חבירו יש למחוק: **[ג]** שם והוסיף חומש. נ"ל מהו שיוסיף חומשא: **[ד]** שם נתכפרו באשם. נ"ל נתכפר: **[ה]** שם הדין קמיבעיא ליה. נ"ל הי': **[ו]** שם באשם קמא הוא דמוסיף. נ"ל דאינו מוסיף: **[ז]** שם אין מוסיף חומש. מלת אין יש למחוק: **[ח]** רש"י ד"ה ואין הקדש שני. והיינו הקדש שני כגון שהומס כו'. ולכך צריך רש"י לדחוק ולחלק בין תם לבע"מ אבל לפי"ז לשון הגמ' הוא דחוק מאד מי אמרינן באשם קמא כו' וכן כל הגמ' ול"נ דהקדש שני הוא מתפיס בו דבר אחר ובעיא דר' אבין הוא ג"כ אם התפיס בגוף או בקדושה שנית דבר אחר אם פורק את ההתפסה אם מוסיף עליו חומש וכ"ז דוקא אם הוסיף חומש על הקדש ראשון אבל אם לא פדה את הראשון מוסיף חומש על ההתפסה דקאמר בגמ' משום דבההיא קדושה איתוסף כו' ולפ"ז אתיא כל הסוגיא שפיר וכסוגיא דלעיל גבי תמורה:

מוסף רש"י

ולא המתפיס. זה תחת הראשון, שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה באה לו (ב"מ נד:).

רבינו גרשום

והומם האשם וחיללו על אחר. ונאבד אותו שחילל עליו והביא אשם אחד ונכפר בו ואח"כ נמצא אותו שנאבד וניתק לעולה: **מהו שימיר בו.** דהשתא איכא ב' גופין וב' קדושות דמעיקרא הפריש אשם דהיינו קדושה אחת וגוף אחד והימר בו והומם וחיללו על אחר וניתק זה לעולה היינו קדושה אחריתי וגוף אחר: **ומאי קא מיבעיא ליה אי ב' גופין וקדושה אחת.** אם ממירין וחוזרין וממירין באותן ב' גופין בקדושה אחת: **תיבעי ליה בלא מתכפר.** וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם וחיללו על אחר מהו לחזור ולהמיר באותו אחר דהאי אחר היינו גוף אחר באותה קדושה עצמה דאשם: **ואי ב' קדושות וגוף אחר קא מיבעיא ליה תיבעי ליה בלא הומם.** וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו ונאבד האשם ונתכפר באשם אחד ואח"כ נמצא הראשון וניתק (זה) לעולה דהיינו אותו גוף עצמו בקדושה אחרת דעולה הוי השתא מהו שיחזור וימיר באותו גוף עצמו בקדושה אחרת: **ור' אבין דקא מערב להו בחדא היינו טעמא משום דחדא מגו חדא קא מיבעיא ליה.** בדין אם תימצא לומר הכי קאמר אם תמצא לומר ב' גופין בקדושה אחת אין חוזר ומימר משום דבההיא קדושה הא כבר המיר בה חדא זימנא והם הכי נמי ב' קדושות וגוף אחד אין חוזרין וממירין דהא כבר המיר באותו גוף ב' גופין וב' קדושות מהו דבעיא עם המום ונתכפר מסתברא בב' גופין וב' קדושות כדאמרן לעיל: **ל"א בעי ר' אבין כו'.** ובהאי לישנא לא מיירי כלל בב' גופין וב' קדושות אלא או ב' קדושות וגוף א' או ב' גופין בקדושה אחת דהאי נתכפר באשם הוי כגון ונתכפר באשם בעיא אחריתי היא בב' קדושות גוף א': **אמר אביי הדין קא מיבעיא ליה כו':** **אמר ר' יהושע אהקדש ראשון מוסיף חומש ולא אהקדש שני מוסיף חומש.** כלומר בעלים שפודין הקדשן מוסיפין חומש כדכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף וגו' ולא אם חללו אותו הקדש בדבר אחר שאותו דבר אחר נתפס הוא בהקדש ואם רוצין לפדותו בעלים אותו דבר אחר אין מוסיפין עליו חומש כדקאמר המקדיש ולא המתפיס: **בעי ר' אבין הפריש אשם וכו'.** וכי היכי כדקא בעי לעיל לענין תמורה אי מימר וחוזר ומימר בגוף א' וב' קדושות או בב' גופין וקדושה א' הכי נמי בעי לענין חומש: **תיבעי ליה בלא מתכפר.** וליבעי הכי הפריש אשם להתכפר לו והומם וחיללו על חברו מוסיף עליו חומש וחזר והומם זה וחיללו על אחר אם מוסיף עליו חומש שוב אי לא אי ב' קדושות וגוף א' אם מוסיף חומש אהקדש שני: **תיבעי בלא הומם.** הכי הפריש אשם להתכפר בו ונאבד ונתכפר באחר ונמצא ראשון (דהויא עולה) [וניתק לעולה] היינו הקדש שני וגוף אחר: **ור' אבין חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה בדין אם תמצא לומר כו'.** ולהאי לישנא אחרינא דר' אבין נמי לא קא מיירי כלל בב' גופין וב' קדושות כו' וכהאי ל"א דלעיל:

שיטה מקובצת

אי שתי קדושות וגוף אחד וכו'. עי' בהשמטות בסוף המסכת: **מהו שיוסיף עליו חומש וכו'.** עי' בהשמטו' בסוף המסכת: **אי שתי קדושות וגוף אחד קא מיבעיא ליה תיבעי בלא הומם.** גליון תימה כיון שלא חיללו מעולם וגוף אחד הוא למה לא יוסיף חומש וכ"ת דמה שניתק מאשם חשיב כהקדש שני א"כ מאי קאמר בסמוך את"ל שני גופים וקדושה אחת לא דכבר הוסיף חומש בהך קדושה אבל שני גופים ושתי קדושות חשיב לראשון אלמא דשתי קדושות חשבינן להקדש ראשון א) וי"ל דודאי שתי קדושות לבד או שני גופים לבד חשיב להקדש שני אבל איתנהו לתרווייהו חשיב להקדש ראשון:

א) ג' קס"י נ"ב נראה דלא גריס השיטמ"ק הל"א שהוא לשון הירושלמי כדפירש רש"י ז"ל דהה לל"א בעי ליה אי מוסיף חומש בשני קדושות וגוף אחד אע"פ שלא הוסיף ביה חומש מעולם.